

Akdağmadeni ve Ahıskalılar

 Harun BOZKURT

Akdağmadeni, Yozgat'ın yaklaşık 100 km doğusunda bulunan bir ilçedir. İlçe merkezi, 1815 yılına kadar ormanlık bir yer olduğu halde, XIX. yüzyılın ortalarında burada idarî yetkiye de haiz bir kurşun işletmesi müdürlüğü kurulmuş ve burası Madencilik nahiyesi olmuştur. İşletmenin kurulmasıyla, Gümüşhane, Trabzon, Arapgir ve Ahıska'dan gelen işçilerle nüfus hayli artmış ve 1871 tarihinde burası bir kaza hüviyeti kazanmıştır.

Akdağmadeni'nde Türklerden başka Rum ve Ermeni nüfus da yaşamaktaydı. Göç ve nüfus mübadelesiyle Hristiyan nüfusu zamanla azalmıştır. 1924-27 yıllarında mübadele suretiyle Selanik'in Kayalar bölgesinden gelen 266 hane Türk kasabaya yerleştirilmiştir. Zamanla bunların bir kısmı, başka bölgelere göç etmiştir. Yine bu tarihlerde Romanya, Bulgaristan (1951) ve 1935 yılında Yugoslavya'dan gelen 790 hanelik Türk nüfusu, köylere yerleştirilmiştir.

Batıdan ve doğudan gelen göçmenlerin iskân edildiği Akdağmadeni, Ahıska muhacirlerinin de yerleşim yeri olmuştur. Akdağmadeni yöresine gelen Ahıskalıların geliş tarihleri itibariyle çok eskilere dayandığı için ne yazık ki fazla bilgiye sahip değiliz. Bununla birlikte Ahıskalıların buralara gelip yerleşmesi, bir rivayet değil, herkesin bildiği bir gerçek olması bakımından önemli bir husustur. Öyle ki ilçe merkezinde bir mahalle, Ahıskavî mahallesi adını taşımaktadır.

Akdağmadeni ve bazı köylerine 93 Harbi diye bildiğimiz 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası gelen Ahıskalılar, Akdağmadeni'nin kurulmasında önemli bir unsur olmuşlardır. İlçe merkezinde bir mahalle Ahıska adını taşıdığı gibi, Ortaköy ve Ok-

çulu köylerinde de Ahıska muhacirlerinin yaşadığı bilinmektedir.

Akdağmadeni'nin birçok köyünde, 93 Harbi sonrası buralara göç eden, kendilerini 93 muhaciri olarak adlandıran ve kendilerinin Kars ve çevresinden göç ederek buralara geldiklerini söyleyen insanlar vardır. Bu insanların hayat, âdet, gelenek ve göreneklerine baktığımızda tipik Ahıska kültürüne sahip olduklarını görmekteyiz. Vatanlarından koparak buralara gelen Kafkas (Ahıska, Kars ve civarı) muhacirleri hakkında o yöre insanının kanaati şöyledir: Bu insanlar muhafazakâr, geleneklerine bağlı, dürüst, görgülü ve saygıdeğer insanlardır.

Bu kısa bilgileri verdikten sonra Ahıshavî mahallesi muhtarıyla ve Muşalimkalesi köyünden Ahıska kökenli Abdullah Amcayla yaptığımız görüşmelere yer vermek istiyoruz.

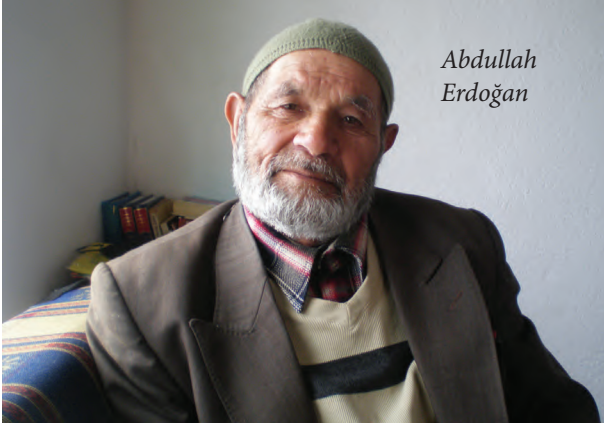
Selahattin Çalışkan, Akdağmadeni'nin Ahıshavî mahallesi muhtarıdır. Muhtar, 1958 yılında burada dünyaya gelmiş olup, on beş seneden beri bu mahal- lenin muhtarlığını yaptığını belirtmektedir. Kendisine mahallenin neden bu adla anıldığını soruyoruz, cevaplıyor: *“1850’li yıllarda maden işletmelerinin açıldığı Akdağmadeni, o zamanlar ilçe değilmiş. Buralar, insanların hayvanlarını otlatmaya korktuğu ormanlarla kaplı bir yermiş. Maden işletmesi açıldıktan sonra bölge iskâna açılmış. Bu bölgeye XIX. yüzyıl sonlarına doğru Ahıska’dan gelen bir kabile yerleşmiş. Bu kabilenin yerleşim yeri olan mahallemiz, o günden bu güne Ahıshavî mahallesi adıyla anılmaktadır.”*

Muhtar, Ahıska muhacirleri hakkında da şunları söylemektedir: *“Ahıska’dan gelen bu insanlar, çalışkan, geleneklerine bağlı, kültürlerini devam ettiren,*

zanaat sahibi ve çeşitli meslek dallarında usta kişilermiş. İlçenin kuruluş gelişmesinde onların büyük payı vardır. Zamanla buraya yerleşen diğer topluluklarla uyum içinde yaşamışlar ve karışmışlardır. Onların bir kısmı da zaman içinde başka yerlere göç etmiştir.”

Ahıska muhacirlerini yaşadığı Muşalimkalesi köyü muhtarıyla konuşuyoruz. Muhtar Abdullah Erdoğan, *“Akdağmadeni ilçesine bağlı Muşalimkalesi köyünde doğdum; bugün seksen yaşındayım. Dedelerimiz, XIX. asır*

Abdullah
Erdoğan

sonlarında Ahıska'dan kalkıp buralara gelmişler. Köyümüzün kuzey yamaçlarında bir mevki günümüzde de Ahıskalı adıyla anılmaktadır. Gelenler önce burada yerleşmişler. Birkaç sene burada yaşadktan sonra şimdiki köyümüze gelmişler. Burada neden bu kadar kısa zaman kaldıklarına dair babamdan dinlediğim hikâye şöyledir. Eskiden köylerde köy odaları vardı. Bu köy odalarında insanlar toplanıp sohbet eder çeşitli münakaşalarda bulunurlardı. Bir kış günü Ahıskalı dediğimiz mevkide yaşayan Ahıskalıların erkekleri sohbet etmek için Muşalimkalesi köyüne gelmişler. Köy odasında biriken köy ahaliyle sohbete, hasbihale koyulmuşlar. Evin erkekleri köy odasında iken Ahıskalıların evlerine iki adam gelerek evin erkeklerinin nerede olduğunu sormuşlar. Evin hanımları, erkeklerinin köy odasında olduğunu söylemişler. Bunun üzerine adamlar, kadınlara bir torba vermişler. Bu torbayı kocalarınıza emanet bırakıyoruz, demişler ve oradan uzaklaşmışlar. Kış olduğu için don halindeki torbayı kimse açmamış. Evin bir köşesine bırakmışlar. Isındıkça donu çözülen torbadan kan sızmaya başlamış. Büyük bir korkuya kapılan kadınlar, hemen haber salarak erkekleri eve çağırılmışlar. Erkekler eve gelince torbayı açmışlar ki ne görsünler, bir insan cesedi! Sabah olunca hemen cesedi bir yere defnetmişler. Fakat bu hadiseyi iyiye yormamışlar. Bu olaydan sonra, buralar bize yurt olmaz diyerek bir kısmı şimdiki köyümüz olan Muşalimkalesi'ne gelmiş, bir kısmı da başka yerlere göç etmişler.”

Bazıları, Ahıska Türklerinin, Kafkasya'nın Osmanlılar tarafından fethinden sonra XVI. yüzyılda Anadolu'dan götürülüp oralara yerleştirildiğini yazsa da bunun doğru olmadığı açıktır. Bugün Gürcistan sınırları içinde bulunan **Ahıska** ve çevresi, çok eski bir Türk yurdudur. Bölge, stratejik konumu dolayısıyla birçok savaşlara sahne olmuştur. Osmanlı-Safevî, Osmanlı-Rus vs... Bu savaşlar, yerli ahalinin zamanla Anadolu içlerine doğru göç etmesine sebep olmuştur. Yani Ahıskalılar Anadolu'dan gitmemiş, Ahıskalılar Anadolu'ya gelmişler. Yukarıda naklettığımız bilgiler de bunu doğrulamaktadır. ■

SINOP'TA BİR AHISKA!

Sinop'un Durağan ilçesinin genç ve gayretli Kaymakamı Sayın **Turgay Hakan Bilgin**'in daveti üzerine bir konferans vesilesiyle gittiğimiz Sinop'ta, Ahıska adında bir köyün olduğunu söylediler. Kaymakam Beyle birlikte bu köye gittik.

İlçe merkezine 40 km mesafede bir dağ köyü olan 15 hanelik Ahıska'nın nüfusu 100 kişiden ibaret. Köy, vaktiyle çok göç vermiş; kalkan İstanbul'a gitmiş.

Köylülere bu adın nereden geldiğini sorduk, “Rusyada bir ülkeymiş!” diye cevap verdiler. Fakat atalarının dedelerinin oradan gelip gelmediği hususunda bir bilgi sahibi olmadıklarını ifade ettiler. Köyün en yaşlısı Selahattin Karabaş (1925), “Halk bir yerden gelmiş, ama nereden, bilmiyoruz!” diyor. Köyün beş sınıflı ilkokulunda 12 öğrenci var. Genç öğretmen Ünal Yıldırım'ın da, okulun tabelasındaki Ahıska adı hakkında bir fikri yok. Köyün ağız özellikleri çevre köyler gibi. Bir hanıma köydeki mutfakla ilgili sorular sorduk; Ahıska mutfağıyla ilgili bir ize rastlamadık. Yenilen bitkileri sorduk, sıraladı: *Ebegümece, kızılca, kuşekmeği, madımak, mendek, kıvrışuk/yer marulu, gürgen yaprağı, ısırgan, deve pancarı* vs... Bunlar tanıdık geldi.

Sinop'un Durağan-Gerze ilçeleri arasındaki dağlık bölgede, sarp bir yerde kurulmuş olan bu köyün **Ahıska** adını taşıması bize çok anlamlı geldi. İhtimal ki bir devirde Ahıska'dan buraya muhaceret olmuş. Muhacirler, belki ilk defa kendilerinin kurmuş oldukları bu köye önceki vatanın adını vermişler. Muhtemeldir ki bu ilk gelenler zamanla başka yerlere göç etmişler. Köyün bugünkü sakinleri ise başka bir yerden gelip Ahıska adlı bu köye yerleşmişler.

Böyle bir yerde **Ahıska** ismiyle karşılaşma sürprizini yaşatan Kaymakam Sayın Bilgin'e müteşekkirimiz.

Bizim Ahıska (Yunus Zeyrek)

